

Oplysningspligt for luftfartspersonale ved afmelding i henhold til luftfartslovens § 50

FOB nr. 85.147

Udtalt over for ministeriet for offentlige arbejder, at jeg måtte være enig med ministeriet i, at det ikke kræver særlig hjemmel, at luftfartsdirektoratet - som et modstykke til de ansattes adgang til i visse nærmere angivne tilfælde at få afmelding til arbejde efter luftfartslovens § 50, stk. 2, betragtet som »lovligt forfald« - afkræver de ansatte visse nærmere angivne oplysninger.

(J. nr. 1984-209-513).

A klagede for Dansk Flyvelederforening over luftfartsdirektoratets administration af bestemmelsen i luftfartslovens § 50, stk. 2, som var tiltrådt af ministeren for offentlige arbejder i skrivelse af 30. september 1983.

Luftfartslovens § 50, stk. 2, der ifølge lovens § 74 også finder anvendelse på flyveledere, har følgende indhold:

»Ej heller må nogen gøre eller forsøge at gøre tjeneste på et luftfartøj i nogen af de i § 35 omhandlede stillinger, når han på grund af sygdom, svækkelse, overanstrengelse, mangel på søvn, påvirkning af opstemmende eller bedøvende midler eller af lignende årsager befinder sig i en sådan tilstand, at han er ude af stand til at gøre tjeneste på et luftfartøj på fuldt betryggende måde.«

Den 13. juli 1982 udstedte luftfartsdirektoratet »tjenesteforskrift vedrørende forholdsregler i forbindelse med anvendelse af §§ 50 og 74 i lov om luftfart nr. 252 af 10. juni 1960 med senere ændringer«. Forskriften trådte i kraft den 1. august 1982.

I forskriften anføres under 4 »tilstande omfattet af luftfartslovens § 50, stk. 2«, bl.a. følgende:

»4.1. De tilstande, der er omfattet af luftfartslovens § 50, stk. 2, er følgende:

- 1) Sygdom
- 2) Påvirkning af opstemmende og bedøvende midler bortset fra spiritus,
- 3) Svækkelse, overanstrengelse, mangel på søvn eller lignende årsager.

4.2. Tilstande, der falder ind under pkt. 1), behandles efter de for statstjenestemænd gældende regler om sygdom og efter certificeringsbestemmelserne i BESTEMMELSER FOR CIVIL LUFTFART Nr. 6-03 og 6-05.

4.3. Tilstande som nævnt under pkt. 2) bør normalt ikke kunne forekomme, idet enhver sygdom eller tilstand, der kræver regelmæssig eller tilbagevendende medikamentel behandling, i henhold til BESTEMMELSER FOR CIVIL LUFTFART Nr. 6-03 af den pågældende flyveleder/overflyveleder skal indbe-

rettes til luftfartsdirektoratet, der herefter vil drage omsorg for, at den pågældende flyveleder/overflyveleder ikke beskæftiges ved operativ lufttrafiktjeneste, så længe behandling finder sted.

4.4. Tilstande, der falder ind under pkt. 3), er alene sådanne *forbigående* tilstande, der gør den pågældende *ude af stand* til at gøre tjeneste på *fuldt betryggende måde*. Herved forstås en reel forringelse af den normale helbreds-tilstand og *ikke* en hvilken som helst tilstand af lettere uoplagthed eller lignende.«

Som bilag til tjenesteforskriften var vedlagt et eksemplar af den erklæringsformular, der skal benyttes i forbindelse med anmeldelse af »§ 50-tilfælde«. Erklæringen har følgende indhold:

»Undertegnede flyveleder/overflyveleder

.....

(blokbogstaver)

der er tjenstgørende ved flyveledelsen

.....

(blokbogstaver)

erklærer herved, at jeg er *ude af stand* til at gøre tjeneste på *fuldt betryggende måde*.

Årsagen hertil er:

.....

.....

.....

(Underskrift)«

I skrivelse af 18. januar 1983 rettede luftfartsvæsenets personaleforening henvendelse til luftfartsdirektoratet i anledning af den udfærdigede tjenesteforskrift. Personaleforeningen anførte bl.a. følgende:

»Luftfartslovens § 50 siger, at ingen må gøre tjeneste, når han på grund af sygdom, svækkelse, overanstrengelse eller mangel på søvn befinder sig i en sådan tilstand, at han er ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde.

Tjenesteforskriften ændrer dette ved i pkt. 4.4 at tilføje, at der herved forstås en reel forringelse af den normale helbreds-tilstand og ikke en hvilken som helst tilstand af lettere uoplagthed eller lignende.

Denne fortolkning har ingen hjemmel i lov om luftfart, og kreds 3 kan ikke se, at søvmangel, der klart betyder, at man ikke kan udføre flyvekontrolltjeneste på fuldt betryggende vis, vil give sig udslag i forringelse af normal helbreds-tilstand.

Hvis LFD fastholder denne tjenesteforskrift, mener kreds 3, at LFD gør sig skyldig i overtrædelse af lov om luftfart § 50, stk. 3, der omhandler en situation, hvor arbejdsgiveren søger at presse en person til overtrædelse af § 50, stk. 1 og 2.

Kreds 3 skal udbede sig LFD's kommentarer til ovenstående.«

I skrivelse af 3. februar 1983 til luftfartsvæsenets personaleforening anførte luftfartsdirektoratet herefter bl.a. følgende:

»Der er ikke ved flyveledertjenestens instruks ændret noget ved indholdet af luftfartslovens § 50.

Det, som berettiger en § 50-melding, skal være en reel, for udførelsen af tjenesten betydningsfuld forringelse af den normale tilstand, hvis symptomer ikke kan kompenseres i tjenesteperioden ved en personlig indsats.

De ansatte og deres faglige organisation må i denne forbindelse være opmærksom på, at den enkelte ansatte har en pligt til at være i stand til at møde på og udføre sit arbejde.

Misbrug af adgangen til at melde sig § 50 er selvsagt en tjenesteforseelse; det er ligeledes en tjenesteforseelse ikke at søge at undgå dispositioner i fritiden, der kan forudses at ville medføre en § 50-tilstand i tjenestetiden.

Søvnmangel kan være en tilstand, som berettiger en § 50-melding. Desuden kan årsagen til denne tilstand være af en sådan art, at det ikke har været muligt for den pågældende at forebygge den. Ifølge sagens natur er sådanne situationer helt undtagelsesvis tilfælde.

Vi har noteret os, at der i de forløbne 12 måneder har været gennemsnitlig 0 - 1 § 50-meldinger pr. måned, men at der i januar 1983 har været 3 § 50-meldinger, herunder 1 dateret dagen efter foreningens skrivelse og begrundet i mangel på søvn.

Vi har endvidere noteret os, at vi først nu, et halvt år efter udstedelsen af tjenesteforskriften, modtager foreningens bemærkninger.

Der er måske grund til at pege på, at også organisationen har et ansvar for, at arbejdets afvikling ikke hæmmes eller forstyrres af urigtig fortolkning af regler om tjenestens udførelse, herunder regler til beskyttelse af den enkelte eller den enkeltes udførelse af tjeneste.

Denne skrivelse er sendt til samtlige flyveledertjenestens tjenestesteder med henblik på disses og de ansattes orientering.«

I skrivelse af 6. juni 1983 rettede A som advokat for luftfartsvæsenets personaleforening henvendelse til luftfartsdirektoratet om sagen. A's henvendelse vedrørte efter personaleforeningens anmodning tillige en konkret sag, i hvilken en flyveleder i henhold til luftfartslovens § 50, stk. 2, på grund af mangel på søvn havde erklæret sig ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde, men hvor den pågældende på luftfartsdirektoratets forespørgsel herom havde afslået at meddele oplysninger om årsagen til den manglende søvn. I skrивelsen anførte A bl.a. følgende:

»Ifølge luftfartslovens § 50, stk. 2, må en flyveleder ikke gøre tjeneste, når han på grund af sygdom, svækkelse, overanstrengelse, mangel på søvn ...

befinder sig i en sådan tilstand, at han er ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde. Lovbestemmelsen beskæftiger sig ikke med årsagerne til, at vedkommende har befundet sig i en af de omtalte tilstande, der nødvendiggør en melding efter § 50. Årsagerne er for så vidt også irrelevante. Det afgørende må være, om tilstanden foreligger eller ej. Det kan hertil føjes, at det efter sagens natur alene er den pågældende flyveleder selv, der kan og skal træffe afgørelsen om, hvorvidt en § 50-tilstand foreligger. Overanstrengelse eller træthed som følge af mangel på søvn er ikke tilstande, som objektivt vil kunne konstateres af en overordnet eller af en læge ved en undersøgelse af den pågældende.

Jeg skal endvidere understrege, at det ikke i hidtidig praksis i retsforholdet mellem arbejdsgiver og ansat har været sådan, at arbejdsgiveren har kunnet kræve oplysninger f.eks. om den nærmere karakter af en sygdom, endsige af årsagerne til, at manden er blevet syg. Såfremt lægeattest kan forlanges, går erklæringen alene ud på, at den pågældende ansatte er syg og om sygdommen er af kortere eller længere varighed. Sygdommens karakter vil i hvert fald indtil videre tilhøre privatlivet, og det er min bestemte opfattelse, at det samme må gælde med hensyn til de i luftfartslovens § 50, stk. 2, omhandlede tilstande. Det afgørende er her, om flyvelederen er ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde, f.eks. som følge af mangel på søvn, men luftfartsdirektoratet kan ikke have krav på at få at vide, om denne søvnmangel skyldes syge børn, skænderi med ægtefællen eller andre årsager.

På baggrund af det anførte må det konstateres, at de af direktoratet udstedte tjenesteforskrifter vedrørende § 50, stk. 2 (pkt. 4.4) udover, hvad der er hjemlet ved lovbestemmelsen, når der her udtales, at der skal være tale om en »reel forringelse af den normale helbredstilstand og ikke en hvilken som helst tilstand af lettere uoplagthed eller lignende«.

Nogle af de i § 50, stk. 2, nævnte tilstande, herunder særlig overanstrengelse og mangel på søvn, har ikke nødvendigvis nogen forbindelse med den pågældendes helbred, og ordet »helbredstilstand« er egnet til på uheldig måde at fremkalde det urigtige indtryk, at f.eks. kun sådan søvnmangel, der skyldes sygdom eller sygdomslignende tilstand, vil falde ind under lovbestemmelsen, hvilket ikke kan være meningen. Mine klienter henstiller derfor, at tjenesteforskrifterne på det heromhandlede punkt ændres således, at de kommer i fuld overensstemmelse med loven.«

A redegjorde endvidere for sin opfattelse vedrørende den konkrete sag.

I skrivelse af 16. juni 1983 meddelte luftfartsdirektoratet A, at det, A havde anført, ikke havde ændret ved direktoratets opfattelse »af det retlige indhold i og den hensigtsmæssige administration af luftfartslovens § 50, stk. 2, jfr. § 74«.

I skrivelse af 16. august 1983 klagede A til ministeriet for offentlige arbejder over luftfartsdirektoratets afgørelse - såvel vedrørende det generelle spørgsmål som vedrørende den konkrete sag.

I anledning af klagen indhentede ministeriet for offentlige arbejder en udtalelse af 12. september 1983 fra luftfartsdirektoratet, der bl.a. anførte følgende:

»Direktoratet forstår (A's) klage, der nu yderligere er præciseret i skrivelse af 16. august 1983, som gående på, at direktoratet ikke med hjemmel i luftfarts-

lovens § 50, stk. 2, kan afæske en flyveleder en detaljeret redegørelse for årsagen til, at han befinder sig i en § 50-situation.

Når direktoratet afkræver en flyveleder disse oplysninger, har dette selvsagt ingen hjemmel i luftfartslovens § 50, stk. 2, der jo er en bestemmelse, der efter sit indhold skal varetage et helt andet forhold, nemlig at forhindre tjenestegøring, når en person befinder sig i en nærmere beskrevet tilstand, der gør, at han er ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde.

Det følger derimod af ansættelsesforholdet, at arbejdsgiveren, medmindre andet særligt er aftalt i en overenskomst med vedkommende faglige organisation, kan udbede sig oplysning om årsagen til, at en arbejdstager ikke kan udføre det pålagte arbejde. Det bemærkes, at andet er aftalt for så vidt angår sygemeldinger, hvorfor der gælder andre regler, såfremt den pågældende i stedet for at melde sig § 50 melder sig syg. Dette har luftfartsdirektoratet været opmærksom på ved udarbejdelse af »ATS-bestemmelse nr. F 617.«

I skrivelse af 30. september 1983 til A orienterede ministeren for offentlige arbejder A om luftfartsdirektoratets ovennævnte udtalelse og anførte, at han kunne tiltræde den opfattelse, som luftfartsdirektoratet havde givet udtryk for.

Den 23. november 1983 havde A efter sin anmodning en samtale med ministeren om sagen.

I A's klage til mig redegjorde han for sagen i overensstemmelse med ovenstående. Han anførte i den forbindelse bl.a. følgende:

»Hertil kommer, at kravet om en fuldstændig redegørelse for årsagen til f.eks. mangel på søvn kan medføre en blotlæggelse af privatlivet tilhørende forhold, som må være uhjemlet i henhold til luftfartslovens § 50, stk. 2. Jeg kan her oplyse blot som illustration, at luftfartsdirektoratet har fundet en redegørelse utilstrækkelig i et tilfælde, hvor en flyveleder måtte afgive en § 50, stk. 2-melding, begrundet i mangel på søvn, og hvor den pågældende flyveleder yderligere havde tilføjet, at han ikke normalt led af søvnløshed, og at det foreliggende tilfælde skyldtes særlige omstændigheder, som ikke kunne påregnes at ville gentage sig.

Det kan ikke være meningen, at en flyveleder her yderligere skal afæskes detaljeret forklaring om sine familieforhold, og det kan i denne sammenhæng være ligegyldigt, om søvnløsheden skyldes syge børn, skænderi med ægtefællen, økonomisk stress eller andet. Luftfartsdirektoratet kan ikke have krav herpå, særlig når henses til, at man ikke i egentlige sygdomstilfælde har krav på en nærmere redegørelse for årsagerne.«

A anførte, at hans henvendelse til mig ikke vedrørte den tidligere nævnte konkrete sag, som personaleforeningen havde anmodet A om at føre, idet den omhandlede flyveleder efter modtagelsen af ministerens ovennævnte svar af personlige grunde ikke ønskede at forfølge sagen yderligere.

Luftfartsdirektoratet henholdt sig i en udtalelse af 26. marts 1984 til direktoratets tidligere afgivne udtalelser.

Ministeriet for offentlige arbejder redegjorde i en udtalelse af 14. maj 1984 for sagen og henholdt sig til ministeriets tidligere tilkendegivne opfattelse. Ministeriet tilføjede:

»For så vidt angår hjemmelsspørgsmålet, skal det uddybende tilføjes, at det er ministeriets opfattelse, at en kontrolforanstaltning som den nævnte i kraft af ledelsesretten kan indføres under forudsætning af, at den

-ikke er krænkende for arbejdstager,

-ikke forvolder arbejdstager tab eller væsentlig ulempe,

-er begrundet i hensynet til driften.«

Jeg udtalte herefter følgende:

»Bestemmelsen i luftfartslovens § 50, stk. 2, hvis indhold er gengivet ovenfor ... har karakter af en præventiv, offentligretlig forskrift, hvis tilsidesættelse er sanktioneret med straf, jfr. lovens § 149, og kan begrunde rettighedsfrakendelse efter de nærmere regler i lovens § 150. For så vidt svarer bestemmelsen til færdselslovens § 54, stk. 1.

Luftfartsloven tager ikke - lige så lidt som færdselsloven - stilling til, hvilken retlig betydning der i påkommende tilfælde kan tillægges det forhold, at en person som følge af de nævnte bestemmelser må anses for afskåret fra at opfylde en arbejdsforpligtelse, som han har påtaget sig. Besvarelsen af dette spørgsmål beror på de regler, der gælder for det pågældende arbejdsforhold.

Ved min bedømmelse af sagen må jeg lægge til grund, at luftfartsdirektoratet i sin egenskab af arbejdsgiver for ansat personel af flyveledergruppen har indtaget det standpunkt, at »afmelding« i medfør af luftfartslovens § 50, stk. 2, jfr. § 74, i forhold til vedkommende flyveleder anses som lovligt forfald under forudsætning af, at den tilstand, der har udløst afmeldingen, ikke kan tilregnes den pågældende, dvs. ikke er selvfor skyldt. Jeg henviser til direktoratets skrivelse af 3. februar 1983 til personaleforeningen, der er gengivet ovenfor ...

Jeg må være enig med ministeriet for offentlige arbejder i, at det ikke kræver særlig hjemmel, at luftfartsdirektoratet som et modstykke hertil afkræver de ansatte sådanne oplysninger, som kan danne grundlag for en rimelig kontrol med, at forudsætningen for at anse en afmelding som »lovligt forfald« er opfyldt, og udformningen og anvendelsen af den erklæringsformular, der er udarbejdet med henblik herpå, kan ikke i sig selv give mig anledning til kritik.

Således som sagen foreligger for mig, finder jeg ikke at have tilstrækkelig anledning til at gå nærmere ind på, hvor detaljerede oplysninger der kan afkræves den ansatte. Dette forhold er ikke reguleret i de gældende tjenesteforskrifter, og spørgsmålet har - så vidt jeg forstår - kun givet anledning til uenighed i et enkelt tilfælde. Jeg bemærker i denne forbindelse, at klagen til mig netop ikke omfattede denne konkrete sag.

...«